

Gimtasis kaimas

Juvencijus Petrulis

Žliubų kaimas minimas nuo XVIII a. vidurio. Amžiams bėgant keitėsi kaimo gyventojų skaičius, jų užsiėmimas ir verslas. Iš istorinių šaltinių ryškėja labai liūdnas praūžusio maskvėnų ir švedų karo ir didžiojo 1708–1711 m. maro paliktas vaizdas. Kamajų miestelyje gyveno tik trys šeimos. Panaši padėtis Juodonių, Krėlių, Kúosių, Laukagalių, Rūdžių, Vaičionių kaimuose, o Kamšių, Žališkių, Žliubų kaimai išvis tušti.

XX a. pradžioje apie Kamajus valstiečių padėtis buvo labai sunki, panaši į baudžiovos laikus Žinoma, dvarininkai jau nebeliepdavo jų plakti, kol įvarys nuomarį ar mirtinai užplaks, kaip kad būdavo iki baudžiovos panaikinimo. Pšezdzeckio dvaras ties Kamajais turėjo 250 ha žemės. Įskaitant malkas ir grūdus, kuriuos gaudavo darbininkai, jiems mokėdavo apie 10 rublių per mėnesį. Pragyventi reikėjo maždaug 30 rublių per mėnesį, todėl žmonės skurdo.

Per 1905 m. revoliuciją buvo sukurta Kamajų respublika, kurią 1906 m. pavasarį raiti ir ginkluoti rusų kazokai panaikino. Jie persekiojo aktyvistus, kurie nuginklavo pristavą – caro vietininką ir įsakė jam nešti revoliucijos simbolį – raudoną vėliavą. Grafas Pšezdzeckis baiminosi sukilėlių. Nuo karingų kazokų smurto nukentėjo Žliubų kaimo gyventojas K. Kirlys. Vieni reiškė entuziazmą, kiti – santūrumą, o dar kiti – aiškų priešišumą Kamajų respublikai, kuriai vadovavo Jurgis Smalstys (1881–1919). Iki 1918 m. Žliubų kaimo gyventojai buvo mokestiniai ūkininkai, mokėję *grašių* arba *sidabrinės* mokesčių caro vietininkui. Gyva prekyba liniais ir kanapėmis praturtino žmones.

1910 m. asmeninio turto surašyme nurodyta, kad Žliubuose buvo penkios sodybos. Medinius didelius ir ilgus (7–8 m pločio ir 20–30 m ilgio) stačiakampio formos gyvenamuosius namus žmonės statė iš storų rąstų, sienas iškaldavo lentomis, grindis dėjo medines. Virtuvėje stovėjo didelė duonkepė krosnis, daug indų maisto atsargoms saugoti.

Ūkininkai pavasarį nekantriai laukė tos dienos, kai galės išleisti gyvulius į ganiavą. Dažnas jau pritrūkdavo pašaro, gyvuliai, žiemą prabuvę tvarte, veržėsi į lauką. Tad nenuostabu, kad seniau žmonės gyvulių ganiavos pradžią laikydavo švente.

* * *

Pasak Kamajų žemėtvarkininkų, bendras Žliubų kaimo žemių plotas siekė daugiau kaip šimtą ha. Monika Petrulienė valdė 14 ha, K. Kirlys – 25 ha, M. Nakas – 20 ha, broliai Jonas ir Juozas Petruliai – 32 ha, pastarasis po mano tėvo mirties atsikėlė gyventi pas mus, o jo žeme disponavo mano mama.

Nepriklausomybės metais pastangos sukurti produktyvesnį ūkį buvo sėkmingos. Atsirado daugiau pinigų, užaugo neblogi gyvuliai, žmonės perstatė trobesius, praplėtė sodybas. Pažanga kasmet buvo akivaizdi.

Agrariniame procese didelę įtaką augalų derliui turėjo organinės ir mineralinės trąšos. Kaupiantis organinėms medžiagoms, ariamajame sluoksnyje susidarė daugiau humuso, dirbami laukai tapo derlingesni.

Visi Žliubų kaimo laukai ir jų paviršiaus reljefas tiko žemdirbystei. Tiesa, dirvožemiams labai stigo fosforo, todėl reikėjo rūpintis fosforo trąšomis. Nei racionalus žemės dirbimas, nei tręšimas, nei kiti derliui įtaką darantys veiksniai laukiamo efekto šiose dirvose nedavė, kol buvo nedrenuoti laukai. Kai kuriais metais drėgmės perteklius dirvose visiškai paralyžiuodavo kitų agrikulūros priemonių veikimą.

1938 m. tėvas iš Valstybės melioracijos fondo gavo paskolą drenažui su 2 proc. metinių palūkanų. Tačiau šio darbo atlikti nespėjo. Jį nutraukė Antrasis pasaulinis karas.

Pagrindinis ūkininkų kapitalas buvo gyvuliai ir tų metų išaugintas derlius. Atšiauresnis klimatas vertė auginti atsparesnius varpinius javus – rugius, miežius, avižas, sėti ankštinius – žirnius, vikius, pupas ir pluoštinius augalus – linus, kanapes. Augino mėsingesnius gyvulius – kiaules ir galvijus. Vilnos poreikis sąlygojo avių auginimą.

Iš ruginių miltų kepdavo tradicinę juodą duoną, iš kvietinių – pyragą. Vietoj vandens į miltus pildavo išrūgų, kurios dar labiau gerino duonos skonį ir jos biologinę vertę. Duona buvo vienas svarbiausių maisto produktų, palyginti nebrangus, kaloringas, baltymų, mineralinių medžiagų (fosforo, kalcio, magnio, kalio, geležies, mangano) ir vitaminų šaltinis. Be duonos gaminių, bemaž kasdieniai patiekalai buvo ploni, trapūs blynai, sūris, varškė, naminis sviestas, kiaušiniai, uogienės, medus ir, aišku, įvairūs rūkyti ir virti mėsos gaminiai. Mėgstamos buvo žirnių, įvairios daržovių sriubos. Bulves vadino antrąja duona.

Ūkininkai brangino savo gyvulius ir kiek įmanydami jais rūpinosi, saugojo tiek ganyklose ganomus gyvulius, tiek pasėlius, ypač ankstyvasias bulves nuo šernų daromos žalos.

Mūsų ūkyje buvo nusistovėjusi darbų tvarka: karvės melžiamos dukart per dieną. Pieninės karvės kasmet turėjo užtikrinti pelną. Kad karvė per žiemą duotų pieno, ji turi apsiveršiuoti rudenį, o ne, kaip įprasta, pavasarį, todėl buvo svarbu laiku ją sukergti. Pašaras buvo normuojamas taip, kad pieno būtų kuo daugiau, veršelis atskiriamas. „*Be karvės – pasninkas, be arklio – šventė*“, – sakydavo mama.

Avys vasarą buvo ganomos specialiai išėtose ganyklose. Svarbus darbo metas buvo per avių ėriavimąsi, vilnos kirpimą.

Kol mechaninė energija nepakeitė arklio, jis buvo sudėtinė kiekvieno ūkio dalis, žmogaus pagalbininkas. Apie jį daug dainų sudėta, pasakų sekta. Mano atmintyje – ne per žydinčias lankas šuoliuojantis žirgas, o laukuose sunkiai dirbantis arklys. Net ir dabar tik nedaugelis ūkininkų neturi arklio.

Prisimenu, kaip dėdė Juozas su samdiniais žiemą gerai arklius šerdavo, juos šukuodavo, kanopas švarindavo, kad arkliai niežų neturėtų. Grakščią kumelaite kinkydavo ir veždavo mane į Kamajų parapiinę mokyklą žiemos užpustytais keliais. Smagus pasivažinėjimas žiemą visada suteikdavo daug džiaugsmo.

Graži kaimo gamta nuteikdavo žmones gerai dirbti – laukuose moterys dirbo lengvesnius darbus, vyrai – sunkesnius. Per rugiapjūtę vyrai žvangančiais dalgiais nuo ryto iki vakaro kirto rugius, moterys rišo pėdus ir statė gubas, o pabaigę dienos darbą iš visos širdies, nepozuodami ir nesimaivydami, traukdavo namo dainuodami.

Darbščių rankų vaidmuo laikui bėgant nemažėjo. Tik dėl žemdirbių sumanumo, darbštumo kasmet į aruodus iš hektaro buvo pilama po 2,0–2,5 tonas rugių grūdų, prikasama po 15–22 t bulvių. Į pietus ar pietvakarius nuolaidžiosios dirvose bulvės išaugdavo skanesnės ir krakmolingesnės. „Bulvė mėgsta purenimą, kaip panelė – kutenimą“, – juokaudavo dėdė Jonas, išmeigęs akis į kaimynes.

Nelengva buvo išauginti gerą bulvių derlių. Ūkininkai jų tręšimui visada teikė daug reikšmės, pagrindinė trąša buvo karvių ir arklių mėšlas. Iki pavasario jis buvo laikomas tvartuose. Pradėjus plisti mineralinėms trąšoms, naudotas superfosfatas, tomamilčiai, fosforitmilčiai bei kainitas (kalio trąša).

Apskritai bulvės buvo auginamos daržuose ir vasarojaus lauke po žieminių javų, o retkarčiais – ir pūdyme. Mūsų ūkyje bulvių plotų per daug neplėtė, nes joms auginti reikėjo daug samdomojo darbo.

* * *

Mes, berniukai, vaikystėje padėdavome tėvams darže, sode, pritempdavome į namus malkų, darydavome inkilus varnėnams, eidavome rinkti vaistažolių.

Rodos, neseniai aš žengiau pirmuosius žingsnelius į pradžios mokyklą, sėdėjau prie atverstos lietuviškos knygos lapų, o mokytojos akyse mačiau rūpestį. Ir knygos lapai, rodė, kalbėjo: išmok juos suprasti – praturtinsi savo žinojimą. Tai buvo pirmasis mano sielos derlius, pirmosios gyvenimo pažinimo pamokos. Nelengva pažinti pasaulį su jo neapsakomu grožiu ir įvairove.

Mano tėvams ūkis buvo šventas dalykas. Atimk iš jų žemę – kartu atimsi ir gyvenimą. Savi namai, prisirišimas prie gimtosios žemės ir Tėvynės meilė, vaikai – gyvenimo gėris ir meilė, tai, ką paliekame po savęs.

Žemės ūkio darbas gryname ore ir saulėje teigiamai veikia sveikatą ir fizinės žmogaus galias. Ypač kaime vaikai turi sąlygas augti ir stiprėti, arti tėvų jie patiria greitai prabėgančios vaikystės džiaugsmą. Naujo išpūdžio alkis, smalsumas, nenumaldomas noras pažinti gamtos pasaulio įdomybes, geriau viską suprasti, o gal pati prigimtis, žiūrėk, ir vilioja vaikus sekti tėvų pėdomis.

Ūkininkavimas visados sudaro tikriausiąją tautos atramą. „Žmogus, įaugęs į savąją žemę, darosi stiprus, nesunaikinamas“, – rašė garsus filosofas profesorius A. Maceina.

* * *

Kamajų vidurinėje mokykloje istorijos pamokose žinios buvo teikiamos vien SSRS pavyzdžiais, kategoriškų tvirtinimų pavidalu ir dogminiais apibrėžimais, minint tik sovietinių laikų didvyrius, jų žygdarbius dėl komunizmo pergalės.

Istorijos negalima rašyti iš naujo. Mes turime būti sąžiningi jos atžvilgiu. Daugelis lietuvių nepasidavė komunizmo ideologijai ir atidavė savo gyvybes už Laisvę.

Dėl ko 1945 m. birželio 21–25 dienomis Kamajų miestelio aikštėje mėtėsi dvylika partizanų lavonų, istorijos mokytojas sakė mums nežinąs. Toks keistas atsakymas, jei ne absurdiškas, mokiniams nepatiko. Tik mokytoja Gargasienė mokė mus išminties semtis ne iš sovietmečio laikais parašytų istorijos knygų, bet iš dangaus ir žemės, iš ažuolų ir spalvų, dovanotų gyvosios gamtos – tuomet mes ateisime išminčių keliu.

„Turėti gimtinę – didelė gamtos dovana, – sakė išmintingoji ir nuostabioji mokytoja. – Gyva gamta šiame egzotiškame Lietuvos žemės kampely jaudina žmogaus vaizduotę. Gera yra gimti mažame kaime, kuriame gamta atitinka žmogaus mastelį. Kas tėvams buvo gera, turi būti gera ir vaikams.“

1953 m. kovo 5 d. Kamajų vidurinė mokykla buvo panaši į laidotuves: ašaros, riksmas be galo, sąmyšis ir liūdesys. Griežtos rusiškos tvarkos gerbėjas istorijos mokytojas įsakė mūsų klasės mokiniams atsistoti ir tylą pagerbti Maskvoje mirusio tautų vado Josifo Stalino atminimą. Po 10 minučių liepė sėstis, liūdėti ir verkti. Mokytojas beviltiškai bandė jaudinti mūsų širdis iki ašarų. Čia, klasėje, tarsi prie Stalino kapo, jis nekantriai laukė mūsų veiduose skausmo ir ašarų, ašarų. Jis sėdėjo už stalo ir įdėmiai stebėjo. Tikriausiai kai kas ir verkė, tik sunku buvo tai pastebėti.

* * *

1932 m. mano tėvas Kostas Petrulis vedė Dusetų miestelio valstietę Moniką Kazakevičiūtę, kurios tėvai Ona ir Jonas Kazakevičiai Maskvėčių kaime turėjo 50 ha žemės. Mano motina didžiavosi, kad jos dėdė Ignatijus (1861–1928) tapo kunigu ir gerbiamu Vilnijos krašto parapijų sielovados ganytoju. Jis palaidotas Kalvių miestelio bažnyčios šventoriuje. Motinos sesuo Elena (1895–1969) Kaukaze susipažino su chemiku ir miškininku M. Svirskiu – Kauno apskrities miškų urėdu. Jie, grįžę į Lietuvą, gyveno Karmélavoje, Raudondvaryje, kurio bažnyčioje mano tėvai susituokė. Motinos brolis Ignas (1887–1920) Daugpilio gimnaziją baigė aukso medaliu, ten susidraugavo su J. Uborevičiumi, tapo Raudonosios armijos dalinio komisarų ir Pilietinio karo metais žuvo Samaroje.

Motina mėgo Dusetas, kaip ir visa, kas sieja su gimtine. Mudviejų kelionės arkliu į Dusetas iš Žliubų man labai patiko, ypač aukšti vakariniai Jūžinto ežero krantai, iškili miestelio Šv. Arkangelo Mykolo bažnyčia, atrodžiusi labai aukšta. Pravažiavus Jūžintus, prasideda Minkūnai, kuriuose mano tėvas 1928 m. pirko 12,3 ha žemės, kiek toliau – mėlynieji Sartai, apdainuoti poeto Pauliaus Širvio.

Motina man pasakodavo įvairių legendų apie ši daugiašakį tarsi briedžio ragai ežerą, nutįsusį iš pietų į šiaurę daugiau kaip 15 km. Nuo Dusetų Rokiškio link tęsiasi giria, kurioje auga aukščiausia ir storiausia mūsų krašto miškų Anāpolio liepa. 200 metų amžiaus medžio aukštis – 35 m, o liemens perimetras – 5,6 m.

Mamos gimtuosiuose namuose Zarasų valdžia 1945 m. įkūrė Dusetų ligoninę.

* * *

Žliubų kaimo gyventojai statybines miško medžiagą ir malkas gabendavo iš spygliuočių ir lapuočių medžių priaugusio nuosavo miško, esančio apie vieną kilometrą nuo kaimo. Prisimenu, su koku dvasios pakilimu vaikystėje aš bėgdavau į savąjį mišką uogauti, grybauti ir riešutų skinti. Lazdynai buvo aukšti, o mes – maži. Norom nenorom tekdavo į juos lipti, lenkti jų šakas ir skinti riešutus. Mane apimdavo pasididžiavimo jausmas, kai priskindavau pusmaišį riešutų arba rasdavau pintinę grybų: auksakojų baravykų, raudonviršių, valgomųjų voveraičių.

Saulės išbalintais takais atbėgdavo vasara. Įnoringa, padūkusi. Savo karštu alsavimu Žliubų miške prisirpindavo aviečių. Daug malonumo teikė paprastoji avietė, kurios šviesiai raudonus vaisius dažniausiai rinkdavau kartu su mama. Motina matė, kad šis monotoniškas darbas man truputį nuobodokas, tačiau teko jai padėti. Iš manęs ji laukė paramos, tarsi joje tvyrančios ateities vizijos. Miške džiugino paukščių giesmės ir įvairiausi garsai.

Jurginių išvakarėse pagal senolių papročius buvo išariama pirmoji vaga, laikoma ne tik svarbiu, bet tiesiog šventu ūkiškų darbų simboliu. Arti paprastai pradedama, kai sula jau teka iš medžių ir manoma, kad tada dirva bus vaisingesnė, neaugs piktžolės, gerai derės javai, o kas pirmasis pradės arimą, to ir derlius bus geresnis. Pirmoji vaga ariama į pietus. Beje, suomia ir estai daro taip pat.

Prisimenant pavasario laukimą, negalima užmiršti ir laukinės faunos šauksmo. Vilkų staugimas naktimis – tai iškilmingas ir įgimtas refleksas, savotiškai reikšminga „garsų kalba“. Ją sudaro urzgimas, birbimas, lojimas, skalijimas, niurzgimas, kaukimas. Vilkai moka pranešti apie pavojų, pašaukti vaikus, savo bendrus. Vasario sniegynuose aidėdavo jų kauksmas tarsi iššūkis žiemos pabaigai, o šauksmas kupinas dramatismo, atšiaurumo, kartu – ir neaprašomo laukinio grožio.

Atskirai tenka paminėti grynai stambeldiško pobūdžio aukojimo vilkams būdą. Nuo seno lietuvių tautoje buvo tikima, kad jei nepaskirsi vilkui avies, tai jis pasiims pats, kiek jam patiks. Jei vilkas nesaugomą (*nedabotą*) avių pagaus, tai visas kaimas to galvijo netekusiam atlygins.

Iki pastarųjų dienų išliko daug kitų papročių ir prietarų, susijusių su gyvulių ūkiu. Esą nuo šv. Jurgio malonės priklauso didžiausias ūkininko turtas – gyvuliai ir derlius, tad nenuostabu, kad šiam šventajam reikia gausiai aukoti. Vieną duonos kepalikuą žemėn įkasti, kitus suvalgyti – tada vilkai avių neišneš, karvės visus metus bus sveikos. Naivesni net bažnyčioje prie altoriaus ar šv. Jurgio paveikslo dėjo valgius, kiti juos atiduodavo kunigui, užpirkdavo mišias už turtingus metus, o dar kiti kaimynai, susirinkę būrin, užtraukdavo giesmes Jurgelio garbei.

Pokario metais alkio spiriami vilkai žiemą lankydavosi Žliubų kaime, naktimis prie tvartų jie ieškojo grobio. Plėšikavimo sėkmę vilkui lemia aštri uoslė, išlavėjusi klausa, puikus regėjimas ir neapsakomas gudrumas.

Praėjo tie laikai, kai žiemos naktimis vilkų rujos siausdavo mūsų krašte. Po praūžusio Antrojo pasaulinio karo vaizdas buvo labai liūdnas: 1947 m. Lietuvoje buvo 1 755 vilkai, arba 10 kartų daugiau negu norma. Grėsė rimtas pavojus laukiniams kanopiniams žvėrimis. Vilkai puldavo galiūnus briedžius, šernus, naminius gyvulius, net arklius. 1950 m. įsisukusi vilkų šeima Žliubuose išpjovė dešimt avių. Suėdė vieną kitą, o kitas avis pjovė „treniruodamiesi“.

Pilkieji plėšrūnai kėlė baimę vaikams, einantiems iš Žliubų į Kamajų pradžios mokyklą. Tėvai stengėsi apsaugoti vaikus nuo vilkų keliamo pavojaus, ypač žiemos laikotarpiu.

1954 m. gūdžiausiu metų laiku, kai pati trumpiausia diena ir ilgiausia naktis, – gruodžio 23 d. Žliubuose aš akis į akį sutikau tris plėšrūnus prie dėdės Jono tvarto, kuriame buvo laikomos avys ir kiti gyvuliai. Tą naktį man pasisekė išvengti dramatiškos kovos su grobikais vilkais – per keletą sekundžių atsidūriau kaimyno M. Nako gyvenamojo namo prieangyje, kur prabuvęs pusvalandį, parėjau namo.

Mūsų sodyboje augo daug klevų. Klevo lapas – visuotinai pripažinta Kanados vizitinė kortelė. O kokia skani sula teka iš klevų pavasarį, kurio nekantriai laukdavo kiekvienas – senyvas ir jaunas. Klevų sulą tekinom nuo kovo iki balandžio vidurio, be to, kuo ilgiau laikėsi šaltis, tuo geresnė buvo sula. Į klevo kamieną įkaldavome metalinį latakėlį, o ant jo kabinome kibirėlį arba pastatydavome prie medžio didesnę indą, į kurią varvėjo sula.

Klevų sulčių atradėjais laikomi Šiaurės Amerikos indėnai. Šis gėrimas, kuriame gausu vitamino C, padėdavo jiems išvengti skorbuto. Pirmiesiems atvykėliams iš Europos klevų sirupas atstodavo cukrų. Ne visi klevai tinka sirupo gamybai. Naudojami tik dviejų rūšių – cukrinis ir juodasis. Žliubų klevyno sula buvo saldi, teikdavo visiems malonumo. „Teateinie pavasaris“, – sakydavo vaikai, laukdami žiemos pabaigos. Jau buvo tapę tradicija, kad per Užgavėnes riebūs blynai ir saldi sula – svarbiausias šventės atributas kaime. Tuo metu į gimtinę parskridavo kai kurių rūšių paukščiai. Keldavome į medžius inkilus varnėnams. Kiek aistrų buvo susiję su šiuo mėgstamu ir reikalingu darbu...

Nuo seno liepa – gamtovaizdžio puošmena. Manoma, kad tai medžiu pavirtusi Ažuolo sesuo. Apie žydinčią liepą Lietuvos gamtos tėvas profesorius Tadas Ivanauskas taip yra pasakęs:

„<...> Sunku išreikšti žodžiais tuos jausmus, kuriuos sukelia žydinti liepa. Aš savo kalba negaliu to padaryti. Augau prie senos liepos, ir ji man buvo tartum vyresnysis šeimos narys, o kai žydėdavo, jausdavau jai pagarbą. Kuomet ji baigdavo žydėti, mane apimdavo liūdesys, nes vasara jau palinkdavo į rudenį...“

Stovėdamas ties liepomis apsodinta mūsų sodyba, aš prisimindavau garsųjį liepų medų, kuriuo vaikystėje mane gydė nuo peršalimo ligų. Iš hektaro liepyno galima gauti 600–800 kg medaus. Akademikas Jonas Kriščiūnas pažymi, kad viena didelė liepa duoda medaus daugiau negu hektaras grikių. Liepų medus ir liepžiedžiai padeda greičiau atsigausti po peršalimo ligos, stiprina apsaugines organizmo jėgas, apsinuodijus veikia antitoksiškai. Vartojant žiedadulkes padidėja hemoglobino ir raudonųjų kraujo kūnelių, todėl jas nuo mažakraujystės, sumenkimo galima skirti ne tik vaikams, bet ir suaugusiesiems.

Gražus liepos augimas, sodrus santūrus jos žydėjimas – toks, mūsų tėvų supratimu, derėjo mergelėms, ko gero, labai derėtų ir dabar. Senoliai tikėjo, kad liepa gerą dalį nulems liepos mėnesį gimusioms.

* * *

Iki Antrojo pasaulinio karo Žliubų kaimo ūkininkai buvo savo žemių savininkai ir nuosekliai darbavosi – sėjo žmogui gyvybiškai svarbius javus, augino gyvulius, paukščius. Norint išplėsti velėną ir žemę paruošti sėjai reikėjo darbininkų arklių: ištvermingų, nelepių, stiprių sraigtiniam plūgui, kultivatoriui, spyruoklinėms bei lėkštinėms akėčioms, javapjūvei traukti. Be minėtų padargų, mūsų ūkyje buvo šienapjovė, pievų skarifikatorius, automatinis arklinis grėblys, kaupuvas bulvėms ir daržovėms kaupiti, lygintuvas dirvoms lyginti, zigzaginės akėčios, šakniavaisių plautuvas, šutintuvas, separatorius, švedų gamybos kuliamoji *Thermaenius*, rūšiuo-

janti grūdus, su pėdų padavimu iš viršaus, angliškas firmos *Blakstone* dyzelinis variklis, grūdų vėtyklė (arpas).

Dvidešimtojo amžiaus pirmoje pusėje paplito daug arklinių mašinų, kurioms traukti geriau tiko sunkieji arkliai negu nedideli žemaitukai. Lietuvos krašto apsaugos ministerija visada buvo suinteresuota, kad šalyje būtų pakankamai gerų arklių kariuomenės reikalams, todėl grynakraujus eržilus – trakėnus, ardėnus, hanoverius – importavo iš Europos valstybių ir dalijo ūkininkams į kergimo punktus. Pagal statistiką 1927 m. Lietuvoje buvo maksimalus arklių skaičius – 617 200.

Sunkieji arkliai nerangūs, klimpsta drėgnoje ir lengvoje dirvoje, todėl ir Žliubų žemėms netiko, teko pasikliauti vietinės kilmės arkliais, kurie savo ypatybėmis artimi žemaičių veislės arkliams.

Vieškeliais anksti pavasarį ir vėlu rudenį susisiekti su Kamajais, Jūžintais, Dusetomis, Duokiškiu, Svėdasaiais, Panemunėliu, Rokiškiu ar kitomis vietovėmis reikėjo greitų ir patvarių arklių. Tokių arklių reikia ir žiemą, važiuojant užpus-tytais keliais.

Sodiečiai džiaugėsi kaimo kalviu J. Viliu – žmogus visą gyvenimą išdirbo prie žaizdro. Per tą laiką jo darbo įnagai iš esmės nepakito, liko tie patys – kūjis ir priekalas, tačiau be kalvio pagalbos kaimynai negalėdavo išsiversti. Jo sūnus Petras, vaikystėje mokęs mane matematikos, nepasėkė tėvo pėdomis ir išvyko gyventi kitur. Kalvystės amatas yra sunkus ir ilgainiui nustojo savo reikšmės.

Javapjūtės metu su dalgiais arba pėdariše kertamąja neišsiversdavo be rankų darbo: reikėjo rinkti pėdus, krauti juos į vežimus arba stirtas ir paruošti kūlimui.

Sodiečiai vertėsi ir pramonine linininkyste – ji buvo papildomas pajamų šaltinis. Už eksportuojamą linų produkciją valstybė mokesčių neimdavo. Toks Lietuvos vyriausybės nutarimas buvo priimtas 1924 metais.

Rokiškio krašte išauginti pluoštiniai linai Londono ir Briuselio biržose buvo labai vertinami. Anglų firmos, importavusios linus iš Rokiškio apylinkių, pripažino juos geriausiais pasaulyje. Panašiai atsiliepdavo ir belgų, olandų pirkliai. Iš olandiškos drobės, išaustos iš Rokiškio linų, XIX a. viduryje sau marškinius siūdinosi ne tik didikai, bet ir valdovai.

Žliubų gyventojai mokėjo auginti pluoštui skirtus linus. Žmonių noras praturtėti skatino jų darbštumą ir savarankiškumą. Dingo rėžiai ir trilaukė žemės sistema, atsirado racionali sėjomaina, žemės trėšimas, selekcinė sėkla. Žliubuose visi gyveno pasiturinčiai, saugiai, be fizinio ir dvasinio smurto. Sveika gamta ir sveikas maistas nekėlė žmonėms jokių papildomų rūpesčių. Laikas bėgo maloniai ir prasmingai. Didelė ramybė ir džiaugsmas spinduliavo iš žmonių veidų ir akių. Neretai trobose dūzgė verpėjų rateliai, poškėjo audimo staklės, margavo lino raštai. Kokios sunkios buvo jaunamarčių kraičio skrynios, kokie dailūs žydėjo vyšnių ir obelių sodai, lengvabūdiškai žarstydami žiedlapius ant rūtų darželių. Juos merginos imdavo tvarkyti nuo pempinių (kovo 19 d.). Sodybas puošė geltonosios akacijos, alyvos, jazminai, skleidžiantys malonų kvapą.

* * *

Didelė ir laukiama šventė buvo Kalėdos – Saulės grįžimo ir Kristaus gimimo diena. Tylią ir šaltą Kūčių naktį šviesa užliedavo mūsų namus.

Kūčios – sveiko maisto ir švarios sielos vakarienė. Priimti vargšą Kūčių vakarienės – tai priimti Dievą, – sako senas paprotys. Kūčių vakarienę pagal tradiciją pradėdavo vyriausias šeimos narys malda ir padėka Dievui, kad visi sveiki sulaukė Kūčių. Pagal tradiciją palinkėjus sveikatos ir laimės, suvalgius kalėdaitį, mama ragindavo ragauti visa, ką Dievas davė. Vaikai dėkojo, tėvai linkėjo jiems augti sveikiems, protingiems ir geriems, sukaupti ryžtą ir jėgas mokslui.

Vaikystėje išgyventos Kūčios liko atmintyje visiems laikams. Vėliau, deja, tokių Kūčių nepajutau.

Visos šventės savo susikaupimu ir siurprizais primindavo greitai prabėgantį metų laiką, spontaniškai nešantį žmogų į priekį. Sodiečiai mėgo gegužines pamaldas, beveik kasmet vykusias pas Joną Petrušį. Nepakeičiamos šventės buvo Joninės – gamtos klestėjimo, vandens ir ugnies susijungimo diena. Apie šį metų baigiama šienapjūtė, baigiamos rinkti vaistažolės, – *ieškodami vaisto pirmiausia atsigrežkime į gamtą.*

Per Jonines iš ažuolo lapų buvo pinamas vainikas ir kabinamas prie varduvininko namo durų. Dėdė Jonas nuo seno mėgo linksmintis ir buvo labai draugiškas. Jis buvo žemo ūgio, linksmo būdo, malonus su nedidele barzdele senukas. Gražiai bendraudavo su vaikais. Buvo darbštus ir nagingas. Iš vytelių pindavo labai gražius krepšius.

Žolinė – atsisveikinimo su žaluma ir gėlėmis diena, vasaros ir rudens sandūra, per kurią giminėms būtina susieiti kartu – kas nesusieis, tas visus metus bus vargšas.

Bežemis A. Turla aistringai mėgo armonikos muziką. Niekad su armonika nesiskyrė, vėliau grojo Kamajų kultūros namuose, kur vykdavo pompastiški renginiai, šlovinantys komunistų partiją ir kolektyvinį darbą.

Jaunimas linksmindavosi dažniausiai sekmadieniais po Mišių – klojimuose vykdavo vaidinimai, šokiai, kuriuose grodavo vietiniai muzikantai.

* * *

Bėgo metai. Valdžia mainėsi – kiekviena bandė žmones savo pusėn palenkti. Netikri pranašai garbino tautų brolybę ir komunizmo pergalę. Toks dalykas mano tėvams, ūkininkams, buvo stebėtinai svetimas ir atšalus. Jie niekad netroško didelių turtų ir tuščios garbės, visada buvo vargšų žmonių užtarėjai, ypač mama, kuri, pasikliaudama savo brolio Povilo, Lietuvos kariuomenės kapitono, ir Lino Pimpės, Kamajų policijos viršininko, pažintimi, išgelbėjo tris žydų šeimas nuo gestapo. Jai buvo gaila tų paprastų žydų vaikučių, su kuriais ir man teko žaisti Žliubuose.

Likimas pasibeldė į duris – 1941 m. vasario 22 d. į kapus nusinešė mano tėvą. Mama man buvo viskas. Visa buitimi rūpinosi ji – pakėlė visą namų naštą, rūpestingai globojo mane, kol baigėsi didžioji jos gyvenimo šventė. Įtemptas, greitas sudėtingo gyvenimo ritmas pakirto jos sveikatą. Daug metų kentėjo skrandžio skausmus ir 1955 m. liepos 20 d. po sunkios operacijos Rokiškio ligoninėje mirė.

Dievas staiga atėmė vienintelį mano turtą – mamą. Likau be artimųjų ties kraštutine sielvarto riba. Regis, liepos mėnuo užtemdė mano jaunystės rytą. Gimtieji namai tapo skausmo vieta, kur niekada nebenušvis laimė. Galvoje netilpo neramios mintys – atrodo, nebejausdamas nei rankų, nei į kumštį suspaustos širdies, nešiau iš Rokiškio į Žliubus liūdną žinią.

Mama, vienas stovėjau prie tavo karsto paskutinę atsisveikinimo naktį. Blyškų veidą ir suledėjusias lūpas glosčiau žvakių šviesoje. Po laidotuvių čia gyvent ilgiau nė mirksnio man nebebuvo prasmės.

Motina trumpai rašė savo gyvenimo knygą, sūriu prakaitu laistydama mielą gimtinės žemę. Ji buvo savo laiko moteris ir išėjo su savo laiku. O žmogiškoji jos šiluma man visada primena, kad žinios, protas ir darbas – tai vartai į laimingą gyvenimą.

Niekam iš mūsų mama nedingsta be pėdsako, be antspaudo mūsų gyvenimo žingsniuose, darbuose. Kai buvom maži, ji mums atrodė visų gražiausia, protingiausia – kreipėmės patarimo. Kai ūgtelėjom – ji troško gero vaikų išsilavinimo. Ji viską suprato ir viską atleido savo vaikams.

Gėlės – kapuose, atmintis – širdyje. Iš tikrųjų kažin ar yra šiame pasaulyje meilė, didesnė ir tauresnė už motinos meilę.

* * *

...1946 m. pavasaris. Dar tik metai, kai nutilo karo griausmas. Visur tebe-riogsojo griuvėsiai, tėviškės oras tebedvelkė karo gaisraviečių degėsiais. Antrojo pasaulinio karo metais Žliubų vieškeliu riedėjo karinė technika. Nuo Vaičionių kaimo pusės Petkūnų kaimo link traukėsi vokiečių daliniai, o iš paskos ant kulnų jiems lipo rusų kariuomenė.

Tą pačią dieną, kai aplinkui dar aidėjo šūviai, į Žliubų kaimą ižygiavo didelis sovietų kareivių būrys su leitenantu priešakyje. Buvo liepos mėnesio pradžia. Iš kaimo moterų leitenantas reikalavo šviežių keptų bulvių, grasino moterims automatu. Kelis šūvius iššovė į orą, nes jos negalėjo jo įsakymo patenkinti. Aš tokio kraupaus įvykio savo namų kieme dar nebuvau matęs. Vėliau kiekviena diena ir naktis Žliubuose tapo nerami ir grėsminga. Dieną – sribai, naktį – partizanai.

Karo įkarštis blėso. Frontas stūmėsi Panemunėlio link, dar dundėjo artilerijos pabūklai, keliais riedėjo tankai bei kita šarvuota rusų technika. Vyko aršūs mūšiai dėl Panemunėlio geležinkelio stoties, kurią vokiečiai atkakliai gynė. Pakelėse riogsojo sudegę tankai, šarvuočiai, artilerijos pabūklai, kariniai sunkvežimiai, o miškuose mėtėsi žali kareivių šalmai, buvo galima rasti žuvusiųjų kareivių lavonų.

Virš Šimonių, Kunigiškių, Verksnionių, Taraždžių kaimų skraidė sovietų lėktuvai ir mėtė bombas ant įsitvirtinusių vokiečių pozicijų, kurioms trūko rezervų. Plaikstėsi gaisravietės, žemė buvo išsekinta ir nuniokota, virš horizonto kilo dūmai.

Žliubai, esantys slėnyje, nuo karo audrų bemaž nenukentėjo. Vienas artilerijos sviedinys, nukritęs šalia mūsų pirties, gerokai apgadino jos stogą ir sienas, išbyrėjo pirties lango stiklai. Išsigandęs arklys staiga šuoliais atsidūrė prie tvarto. Tuo tarpu karvės atsigręžė į pirtį, kur sproges sviedinys išrausė gilią duobę, tačiau pasiliko ganykloje. Ir negana to – *ramiai edė žolę*.

* * *

Lietuviai mėgsta kryžius, senas kopyltėles.

Žliubų kaimo lietuvybės simbolis – akmeninis kryžius per karą nenukentėjo ir buvo tarsi atsvara tikintiesiems, prašantiems Dievo palaimos sunkią būties valandą.

Kiekvienas alkanas ar paliegęs žmogus, užsukęs į Žliubų kaimą, buvo pamaitintas ir pradžiugintas. Geraširdė mano mama, tarsi nujausdama man teksiančią našlaičio dalį, visur ir visada pastebėjusi alkaną iš svetur atklydusį vaiką, priglausdavo savo namuose ir rūpindavosi jo sveikata.

Visos Žliubų kaimo moterys tvarkė ir puošė gėlėmis ažuolų paunksmėje stovintį kryžių. Praėjus 10 metų po karo, atsirado gaivalų, kurie išdrįso šaudyti į jį ir sudaužė Kristaus atvaizdą. Vieną vasaros naktį į Žliubus iš kažkur atsibastė automatu ginkluotas ir gerokai įkaušęs rusų karininkas, apsirengęs civilio drabužiais. Jis ėmė šaudyti į ažuolus, trobesius, kryžių... Kaimas drebėjo nuo šūvių. Virpėdami iš susijaudinimo ir baimės, žmonės prašė karininko negąsdinti, nešaudyti. Prapliupo širdį veriančios aimanos. Visi – ir patys drąsiausieji, ir bailieji – bėgo iš namų, slėpėsi miške ar laukuose. Vėliau šūviai nutilo. Karininkas, paslydęs nuo aukštų ir slidžių dėdės Jono svirno laiptų, nugriuvo ant žemės aukštiekninkas. Iš prakirsto jo pakaušio pamažu sunkėsi kraujas, kūnas drebėjo nuo netikėto smūgio, patirto nesėkmingai nusiritus ant kietos, žvyru suplūktos žemės. Akies mirksniu atsiradę kaimo vyrai, mano pusbrolio Albino vadovaujami, leisgyvį rusą įkėlė į vežėčias ir išvežė į Kamajų garnizoną, kurio štabas buvo įsikūręs iš akmenų sureštame pastate. Jame buvo tardomi suimti Lietuvos partizanai ir kiti valdžios nemalonėn patekę žmonės. Gyventojai stengėsi sužeistajam padėti, nes bijojo tuometinės valdžios rūstybės.

* * *

Pokario metais Žliubų ir Krylių miškai buvo pilni žmonių, besislapstančių nuo Sibiro tremties. Ją jau buvo patyręs turtingiausias Žliubų kaimo gyventojas K. Kirlys. Paliegusį ir priblokštą senuką areštavo iš Kamajų atvykę sribai ir su dukromis Aldona ir Sofija išgabeno į tolimąjį Sibirą. Ten jis, kenčiantis, ligotas, negandų apimtas žmogus, greitai mirė. Pačiam K. Kirliui dar jaunystėje plaukai šiaušėsi, smilkiniuose tvinkčiojo kraujo gyslos, o kūną pylė šaltas prakaitas, kai rusų kazokai bandė jį pakarti nuosavoje sodyboje, bet nutrūkus virvei paliko leisgyvį gulėti kieme. Kazokams išsinešdinus, tačiau nieko nepagrobęs, pamėlynavęs, tarsi be gyvybės ženklų, mirties prisilietimą patyręs K. Kirlys pusvalandį gulėjo kieme, kol išsigandę namiškiai įnešė jį į trobą ir ilgai gaivino. Apie K. Kirlio dukras sklido prieštaringi gandai. Anot kaimynų, jos buvusios labai gražios ir turėjusios pasisekimą tarp vyrų. Paveldėjusios karštą motinos kraują, dar paauglės patraukusios kreivais gyvenimo keliais. Iš trijų dukrų viena niekada neišvarydavo Petkūnų kaimo gražuolio ir nuo jo susilaukė dukrelės.

Šį kartą trėmimo metu Kamajų sribai atsivarė dešimt arkliais traukiamų vežėčių ir išgabeno visą K. Kirlio namų turtą į Kamajų miestelį, kur jį tarp savęs pasidalijo. Draskė net didelį Kirlio bityną, kuriuo vasaromis rūpinosi jo žentas mokytojas J. Vaičiūnas. Vasarą jis mums, vaikams, duodavo bičių korių su medumi laižyti. Vieną sribą, bandžiusį atidaryti bičių avilį ir išsiimti šviežio medaus, bitės darbininkės taip sugėlė, kad po jų užpuolimo jį teko gabenti į ambulatoriją.

* * *

Žmonės su ašaromis, varu varomi stojo į kolūkį. Už neatvykimą į darbą mažino sodybinį sklypą, neleido sėti rugių, kad žmogus neturėtų savos duonos – būtų visiškai priklausomas nuo kolūkio pirmininko.

Pirmieji sunkumai kaime išryškėjo labai greitai. Žemės ūkio gamybai plėtoti reikėjo patalpų. Nacionalizuotų klojimų ir svirnų nepakako, jie buvo ne vienoje vietoje, sunku buvo kontroliuoti, todėl plito masinės vagystės.

Žemė, tapusi kolektyvo nuosavybe, ilgainiui virto nereikšmingu pajamų šaltiniu – už darbadienį pradžioje mokėjo vos 200 gramų grūdų. Kolūkio pirmininkai nuolat keitėsi. Kai kurie buvo savanaudiški, iš kolūkio lėšų krovėsi sau turtus, neturėjo jokio specialaus išsilavinimo – stebėtina stigo kompetencijos šioje srityje. Menkas atlyginimas už darbą neskatinė žmonių gerai ir sąžiningai dirbti, smuko jų pragyvenimo lygis. Dažnai grėsė badas, ypač nederliaus metais. Tik po dvidešimties metų žmonėms už darbą pradėjo mokėti pinigais. Žmonės nemėgo kolūkio, todėl savo vaikus stengėsi išleisti į miestą.

Tą neramiają naktį, kai Žliubuose siautėjo įkaušęs rusų karininkas, mama nusivedė mane į slėptuvę, kurią M. Nakas buvo įsirengęs po mūsų pirties grindimis. Naktį ištūnojęs slėptuvėje, ryte grįžau namo. Slėptuvėje kaimynas Nakas, vengdamas mobilizacijos į SSRS kariuomenę ir ginkluotos partizanų kovos, praleido dvejus metus. Slėptuvė, primityviai įrengta po pirties grindimis, dvelkė drėgme, pelėsiais ir šalčiu. Tik mažytis rankų darbo stalelis, apkrautas senoviškomis, apšiurusiomis knygomis, tvirtino, jog čia gyveno žmogus. Šalimais stovėjo sena lova ir kėdė. Ir viskas. Aš negalėjau suprasti, kaip mūsų kaimynas čia taip ilgai slapstėsi nuo arešto ir niekas jo nepastebėjo. Žodžiu, išsisukti nuo sovietų kariuomenės jam pasisekė neblogai.

Netoli Nako sodybos Žliubuose stovėjo mano tėvo statyta nauja klėtis su skardiniu stogu. Čia pat šalimais, prie didelio uosio, buvo galima išžiūrėti senovišką šulinį, kurio maži vaikai šalinosi, bijodami į jį įkristi. Tolimais 1948 metais aš į šį šulinį buvau įmetęs rusišką automatą su šoviniais. Kiekvieną kartą, grįžęs iš Kauno, bėgdavau prie šulinio. Tačiau po atliktos melioracijos – Žliubų kaimo sodybų nugriovimo – neišliko jokios to šulinio žymės. Kažkur giliai tebeguli Antrojo pasaulinio karo trofėjus – rusiškas automatas. Aišku, jis surūdijęs ir bevertis.

* * *

Kamajų parapijoje niekur nerasi kito tokio magiško žavingo vaizdo kaip Žliubų kaimas. Už jo – Trakelių miškas, perėjus jį – Jono Jurkšto, vaikystės draugo, tėvų namai. Juose dažnai lankydavosi mano mama, kilusi iš žinomos Dusetose Kazakevičių šeimos.

Dabar J. Jurkštas išsikūrė prie didelio ir gražaus Dviragio ežero. Rytinė jo pusė remiasi į mano draugo sodybą, o vakarinėje dalyje išsikūręs Salų miestelis. Jonas Jurkštas savo sodyboje išsikasė didelį tvenkinį, kuriame veisiasi žuvys. Šeiminkas jas šeria ir sveičiui pasiūlo malonią pramogą – žvejybą. Vasarą jo sūnus

Gintaras ir mano sūnus Paulius su meškere žvejoja karpius, lydekas, lynus, bet geriausiai jiems kimba karosai.

Nepaprastai miela Jono žmona Valė, Kamajų A. Strazdo vidurinės mokyklos penktosios laidos absolventė, žurnalistės Rasos Jagaitės teta. Valė daug metų su vyru dirbo buhalterė kolūkyje. Bemaž kasmet aš su šeima aplankau juos. Dabar tai vienintelė pasaulietiška vieta toje vaikystės prisiminimų grandinėje – čia prisimename savo vaikystę, dramatišką pokarį, kolektyvizaciją, kolūkių vadovus, kolektyvinio darbo sistemą ir neišvengiamą jos griūtį.

„Kompanijinė taktika, vykdoma po partinės biurokratijos vėliava, nesėkmingai baigėsi žemės ūkyje“, – su šypsena sako įdomus, visapusiškas ūkininkas J. Jurkštas iš Krylių kaimo. Jis taiko sėjomainą pagal savo ūkio tipą. Organinėmis trąšomis tręšia ariamuosius laukus. Geram derliui gauti papildomai perka salietros. Sėjomainos sistema pagrįsta ankštinių ir varpinių daugiamečių žolių laukais, kuriuose ganosi pieninių veikslių galvijai. Jiems reikia skirtingų ganyklų, kuriose auga įvairios daugiamečių žolės, baltieji dobilai, liucerna, svidrė.

* * *

Visko savo kelyje matė Žliubų upelis, nešantis vandenis į Petriūšiškio ežerą.

Didžiulėje Žliubų kaimo gyventojų M. Nako, ilgą laiką dirbusio vairuotoju Kamajų kolūkyje, šimtametėje liepoje, kurios kamienas storesnis negu pusanatro metro ir su kiauryme, pavasarį kasmet išikurdavo gandrų porėlė. Mūsų gandrai tėviškėn nuo Nilo sugrįžta per Egiptą, Izraelį, Bosforo sąsiaurį. Pirmasis atskrenda patinas, po to – jo pati. Bet jeigu ji žūva kelionėje arba susiranda kitą gyvenimo draugą, gandras nenašlauja, o tuoj peršasi kitai. Tokia nerašyta gamtos taisyklė: būtina išsaugoti gandrų lizdą, išperėti gandrūkus.

Kiekvieną pavasarį visi laukdavo gandrų, o vaikai savaip sveikindavo raudonkojus, juos mylėjo, jų laukdavo. Šventai tikėjo, kad jie broliukus ar sesutes atneša...

Retas kitas paukštis mūsų mūsuose taip gerai pažįstamas, gerbiamas ir globojamas kaip gandras. Jis lydi artoją, šienpjočius, javų kirtėjus, lydi ganyklon išvartytus gyvulius. Visų akį traukia jo originali išvaizda, gracinga laikysena, kilnus skrydis. Tradicinės žmogaus ir gandro draugystės simbolis – senas vežimo ratas, įkeltas į medį ar ant stogo – net šiais laikais būdinga Lietuvos kaimo peizažo detalė.

Daugelis tautų gandrą apdovanojo antgamtinėmis išmintimis. Gandras, girdi, nujaučias sausmetį ir tuomet iš lizdo išmetas vieną gandrūką. Išpranašaujas perkūniją ir iki žaibui uždegant namą išpėjas žmones.

Žliubuose gandrai pasirodydavo balandžio mėnesį. Pavasarį, kai potvyniai nuslūgdavo, sužaliuodavo pievos, padabintos geltonais purienų karoliais, koncertus pradėdavo skardžiabalsė varlių giminė, o ilgakojai gandrai kantriai stovėdavo upelio seklumoje laukdami, kol ilgu snapu galės sugauti varlę ar žuvį.

Patelė lizde, meistriškai susuktame iš šakų ir šakelių, žolių ir netgi samanų, lizde perėdavo kiaušinius – didino savo šeimynėlę. Sulaukė jauniklių tėvai rūpinosi jais abu. Rudeniop, kai dienos imdavo trumpėti, paukščiai darydavosi neramūs. Prieš ilgą kelionę būriuodavosi dideliais pulkais, palikdavo gandrų lizdą.

Bėgant metams šimtametė Žliubų liepa nuo vėjų, sniego ir šalčių aplūžo. Galop ją nupjovė, o suskilusį kamieną sukapojo malkoms.

Melioracija iš gandrų paveržė įprastus laukus, buveinės jiems nebeliko, kaip nebeliko ir to mažo Žliubų upeliuko su lėkštais, durpingais krantais.

* * *

Aplinkui kaskart darėsi tyliau – tuštėjo sodybos. Didysis melioracijos vaju neaplenkė daugelio Kamajų parapijos kaimų – Žliubų, Petkūnų, Vaičionių ir kt. Gyventojai buvo priversti nugriauti savo trobesius, statytus praėjusio šimtmečio pradžioje ar vėliau. Darbščius žemdirbius suvarė į kolūkį, iš pradžių pavadintą *Lenino keliu*, vėliau, nepateisinus šio garbingo vardo ir prijungus kitus kaimus, kolūkis buvo pavadintas *Kamajai*. Vyresnieji Žliubų kaimo gyventojai įsikūrė Kamajuose, o jų vaikai, suprasdami, kad kolūkyje pragyventi bus sunku, pasklido po visą Lietuvą, miestuose įgijo įvairias specialybes ir nebegrižo pas tėvus gyventi.

* * *

1955 m. rugsėjo 1 d. ir aš atsisveikinau su Žliubais – visiems laikams palikau savo gimtinę, išvykau studijuoti į Kauną. Priešakyje buvo ilgas ir sunkus mokslo kelias. Varganas studentiškas gyvenimas be tėvų paramos apgaubtas liūdesio ir išmintingų žmonių patarimo.

Klasės auklėtoja Veronika Pučinskaitė palinkėjo man niekada nepamiršti mokyklos, išsaugoti jaunystės atminimą ir gimtųjų namų šilumą. Jos šilti ir prasmingi žodžiai, pasakyti gauburiuotoje Kamajų miestelio aikštėje mano mamos laidotuvių dieną (1955 m. liepos 23 d.), paliko man didžiulį išpūdį. Negaliu užmiršti tų žmonių, kurie tokią sunkią valandą buvo šalia manęs.

Kas Kamajų A.Strazdo vidurinėje mokykloje per geografijos pamokas buvo svajonės, gyvenime tapo realybe.

Gyva gamta šiame gimtosios žemės kampelyje tebejudina mano vaizduotę.

* * *

Senas lietuviškas tradicijas turėjusio Žliubų kaimo nebėra. Dabar jį primena tik išlikę šimtamečiai ir plačiašakiai ažuolai, tvirtai šaknimis išišakniję į Žliubų žemę. Nuo seniausių laikų ažuolai yra gamtovaizdžio puošmena. Jie nebuvo kertami. Dar XVIII a. buvo tikima, kad kas kirviu tą šventą medį palies, bus pats tuo pačiu kirviu paliestas.

Žliubų kaimo relikviją – kryžių su Kristaus simboliu, ne kartą piktavalių žmonių niekintą, sodiečiai, pasitarę su Kamajų klebonu, perkėlė į Kamajų Šv. Kazimiero bažnyčios šventorių, kuriame yra palaidotas anksti miręs mano brolis Povilas (1934–1936). Daug ašarų išliejo tėvai dėl netikėtos jo mirties, kurios priežastis – plaučių uždegimas, nustatytas pavėluotai.

Bemaž kiekvienais metais, gerokai pasiilgęs gimtinės, aš aplankau iš žemėlapio dingusį Žliubų kaimą. Jo gamtovaizdis iki šiol toks pat artimas ir mielas. Mažomis kalvelėmis išsibangavę laukai dabar vėl suskirstyti rėžiais kaip gilioje

Per melioraciją išsaugoti Žliubų kaimo ažuolai. Agnės Kepalaitės nuotr. 2015 05

senovėje. Nesvarbu, kuo žmogus tapo, kur nukeliavo, šitos žemės pėdos, to dangaus lopinėlio jis nebegali užmiršti, nes gimtinė viena, o kelių ją palikti labai daug. Todėl labai sunku tą jausmą nusakyti žodžiais. Kaskart vis kitaip išgyvenu susitikimą su Žliubais.